



De Malta a València, un viatge sense retorn

Autor: Voro Contreras

Data de publicació: 03-06-2020

Molts catalans de nació anaren a viure a Malta. Però també a l'inrevés: desenes de famílies de l'illa s'instal·laren en diferents ciutats valencianes al segle XVIII. L'Associació d'Amics de Malta a València intenta recuperar el passat comú. Reproduïm un article de la Voro Contreras del 30 de maig del 2010 al diari 'Levante'.

L'Emili Attard nasqué a València al 1915. Fou un jurista prestigiós i tingué un paper destacat durant la transició democràtica com a president de la comissió del Congrés dels Diputats encarregada de redactar la Constitució del 1978. En Joe Attard, per la seva banda, és un històric del Partit Laborista de Malta i és alcalde de Zejtun, un poble d'uns 13.000 habitants situat al sud d'aquesta petita illa de la Mediterrània. Així, doncs, l'Emili i En Joe s'assemblen —millor, s'assemblaven puix que el primer morí al 1997— en la seva dedicació a la política i en el seu cognom: Attard.

Però és possible que existeixi algun altre lligam de més. És possible, i fins i tot probable, que un tataravi d'En Joe fos germà o cosí o nebot d'un avantpassat de l'Emili (o a l'inrevés), i que mentre el primer tataravi romangué a l'arxipèlag recollint cotó, el segon emprengués l'aventura de buscar riquesa fora de l'illa i s'instal·là al Regne de València.

L'avantpassat de l'Emili no fou l'únic. Des de Malta, vorejant Itàlia, França i Espanya, vingueren els Attard, els Caruana, els Camilleri, els Mifsud, els Muscat, els Zammit, els Sicluna o els Busutil. Cognoms que encara avui dia un hom pot trobar, en major o menor nombre, en una guia de telèfons de la Comunitat Valenciana. Eren mercaders, sobretot de teixits, i deixaren les seves mullers a Malta per instal·lar-se a València, Alacant, Xàtiva, Oriola, Castelló, Alzira, Sagunt, Novelda, Asp, Elx, Cullera, Sueca, Llíria o Gandia.

Alguns retornaren a l'illa per morir en el poble que els veié néixer, d'altres dugueren aquí les seves famílies quan consolidaren els seus negocis, però la majoria no poqueren tornar a veure els imponents murs de La Valletta —tan bon

punt els francesos i anglesos tallaren qualsevol lligam de l'illa amb la península.

Un veí de Ghaxaq mostra un carnet amb el cognom Mifsud, una de les famílies que arribaren València. r. b. a.

Amb els anys deixaren de ser maltesos per esdevenir valencians en tota regla i alguns dels seus fills, com En Peregrí i En Josep Caruana, aconseguiren de progressar fins a formar part de l'alta burgesia del Cap i Casal. Tot i que passats els anys el record d'aquests orígens s'anà perdent, el segle XXI ha portat un intent de recuperació d'aquest passat comú amb la fundació a València de l'Associació d' Amics de Malta, formada per valencians els cognoms dels quals són els mateixos que els d'aquells mercaders de cotó.

Perquè el cotó és fonamental en aquesta història. En Joe Attard comentava fa uns dies a Levante-EMV que el seu poble, Zejtun (es pronuncia una cosa així com «ceitun»), rep el nom de «aceituna». La producció d'oli fou durant segles el principal negoci del lloc. Però a partir de la dominació àrab, les oliveres anaren deixant pas als cotoners, que acabaren convertint-se en un monocultiu en tota l'illa.

Mentrestant, la població de Malta anà creixent fins a convertir-se al segle XVII en allò que segueix essent ara: el país amb la més gran densitat de població d'Europa. Aquesta gran quantitat d'habitants com més anava pitjor s'avenia amb els cavallers de l'Orde de Sant Joan, estrangers tots ells, que governaven el lloc com a senyors feudals. Així que al segle XVIII no foren pas pocs els maltesos que —aclaparats per la manca d'aliments i pel poder dels monjos— decidiren de sortir del país a la recerca d'un futur millor.

El cotó fou el motor d'aquest èxode, que trobà al Regne de València una de les seves destinacions de referència. Un cens del 1772 comptabilitzava l'existència de 201 maltesos a les ciutats i pobles valencians, la majoria dels quals procedia de les ciutats de Senglea, Cospicua, Zejtun o Ghaxaq.

Una de les principals raons per instal·lar-se a València fou la seva relativa permeabilitat per acollir nous comerciants, sobretot si fem comparança amb un altre gran port de la Corona d'Aragó, Barcelona, on la puixant burgesia autòctona amb prou feines si hi permetia intrusos. "Aquí es trobaven a gust" -explica En Ricard Sicluna, president de la Associació d'Amics de Malta -. "Eren molt cristians, molt afeccionats a la pólvora i a la música". Avui dia hi ha a Malta 365 esglésies, vora un miler de treballadors en el negoci dels focs artificials i hi ha pocs pobles que no tinguin dues societats musicals enfrontades entre si.

València era, a més, una ciutat amb una llarga tradició en prostíbuls, cosa que anava molt bé perquè el comerciant en terra estrangera es desfogués, ja que havia deixat la seva muller en una illa a més de 1.200 quilòmetres i un mar enmig. Segons el professor de la Universitat de Malta, En Carmel Vassallo, existeixen diversos documents referents a un procés de calúmnia sobre relacions amoroses i de l'afecció dels solters maltesos pels bordells espanyols.

La majoria d'aquests emigrants arribats a la ciutat s'establien en un mateix carrer, que passà a ser anomenat 'carrer dels Maltesos' —el qual actualment estaria al costat de la plaça de la Mercè—, como abans hi hagué un Carrer dels Genovesos, dels Mallorquins o dels Serrans. A més, estaven agrupats en una confraria i mantenien una capella dedicada a Nostra Senyora de Gràcia al convent de Sant Agustí.

També a Xàtiva, el segon gran punt d'afluència maltesa al Regne de València, tenien el seu carrer: el Carrer Camí. Avui dia, molts dels cognoms d'aquells primers maltesos es poden trobar a la capital de la Costera i a pobles de comarques veïnes, com l'Olleria, Enguera o Tavernes. És conegut per exemple, el cas del beat Vicent Sicluna, nascut al Navarrès i afusellat al 1936, el qual ha estat nomenat recentment per la arxidiòcesi de Malta patró dels emigrants maltesos, atès que el seu avi patern Fèlix Sicluna Fenech nasqué a Ghaxaq al 1775.

Avui dia fa de mal saber quants dels actuals habitants de la Comunitat davallen d'una manera més o menys directa d'aquells maltesos que es feren valencians. Però d'una manera tal volta no gaire científica però sí orientativa, podem fer-nos-en una idea.

A partir de fonts com els documents del Gremi de Mercaders, els arxius municipals i parroquials de Xàtiva i dades pròpies, l'Associació d'Amics de Malta ha recollit els cognoms dels maltesos instal·lats al segle XVIII i XIX al Regne de València. Bandejant de la llista els cognoms l'origen exclusivament maltès dels quals és més incert —Barbera, De Juan o Espósito—. L'Institut Nacional d'Estadística ens indica que al 2009 hi havia unes 8.200 persones amb aquests mateixos cognoms a la Comunitat Valenciana. Aquí, no és que sigui una xifra gaire alta, però si algun dia aquests valencians es fessin el propòsit de tornar a la terra del seus avantpassats d'origen, podrien fundar a la petita illa

mediterrània una ciutat d'allò més aparent.

Una relació anterior als mercaders

Abans del segle XVIII ja s'havien creat vïncles entre València i Malta, relacionats, per descomptat, amb el domini de la Corona d'Aragó i els cavallers hospitalaris. El 1283, Roger de Llúria posà Malta a disposició de la corona després de derrotar un estol francès —amb Carles d'Anjou al capdavant— a las immediacions de l'arxipèlag. Des de llavors, valencians, catalans i aragonesos començaren a mantenir relacions comercials i de govern amb les illes. Van deixar per a la posteritat alguns girs lingüístics, palaus i albergs i riques influències gastronòmiques. Al 1530 Carles I deixa aquestes illes en arrendament continu —a canvi d'un falcó a l'any— als Cavallers Hospitalers, que havien estat expulsats de Rodes al 1522. Alguns dels mestres de l'orde foren valencians i mallorquins.

Voro Contreras

Diari Levante

La Valletta (Malta)

30.05.2010 | 02:00

<https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2010/05/30/malta-valencia-viaje-retorno/709879.html>

<https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2010/05/30/grafico-raices-maltenses-tierras-valencianas/709993.html>

<https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2010/05/30/relacion-anterior-mercaderes/709880.html>